

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної роботи
доцент _____ І.В. Бірюк
" 14 " _____ 2021 р.

ДОВІДНИК ДЛЯ СТУДЕНТА
(СИЛАБУС)
з вивчення навчальної дисципліни
"ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ"

Галузь знань: 22 Охорона здоров'я
(код галузі знань)

Спеціальність: 225 Медична психологія
(код спеціальності)

Освітній ступінь: магістр медичної психології
(магістр, бакалавр, магістр бакалавр)

Курс навчання: 3

Форма навчання: денна
(заочна, вечірня, дистанційна)

Кафедра: медичних катастроф та військової медицини
(назва кафедри)

Схвалено на методичній нараді кафедри медичних катастроф та військової медицини
25 серпня 2021 року (протокол № 1)

Завідувач кафедри _____ (І.В. Бірюк)

Схвалено предметною методичною комісією з військових та військово-медичних дисциплін
27 серпня 2021 року (протокол № 1)

Голова предметної методичної _____ (І.В. Бірюк)

REDMI NOTE 8T
AI QUAD CAMERA

Чернівці 2021

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ, ЯКІ ВИКЛАДАЮТЬ НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Кафедра	медицини катастроф та військової медицини
Прізвище, ім'я, по батькові науково-педагогічних працівників, посада, науковий ступінь, вчене звання, e-mail	Бірюк Ігор Григорович – завідувач кафедри, кандидат медичних наук, доцент, biryuk.igor@bsmu.edu.ua Назимок Євгенія Вікторівна– доцент кафедри, кандидат медичних наук, доцент nazymok.yevheniia@bsmu.edu.ua
Веб-сторінка кафедри на офіційному веб-сайті університету	https://www.bsmu.edu.ua/meditsini-katastrof-ta-viyskovoyi-medicsini/
Веб-сайт кафедри	http://mkvm.bsmu.edu.ua/
E-mail	medicine_katastrof@bsmu.edu.ua
Адреса	м. Чернівці, вул. Ольги Гузар, 2
Контактний телефон	+38 (0372) 53-62-37

2. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Статус дисципліни	нормативна / вибіркова
Кількість кредитів	3
Загальна кількість годин	90
Лекції	10
Практичні заняття	40
Самостійна робота	40
Вид заключного контролю	підсумковий модульний контроль

3. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (АНОТАЦІЯ)

Програма дисципліни «Військово-медична психологія» складена відповідно до Стандарту вищої освіти України підготовки спеціаліста галузі знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 225 «Медична психологія», примірного навчального плану підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» у вищих навчальних закладах МОЗ України за спеціальністю 225 «Медична психологія» кваліфікації освітньої «Магістр психології», кваліфікації професійної «Лікар-психолог» від 26.07.2016, наказу МОН України №943 від 16.10.2009 «Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи»; Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 683 від 05.06.2013 зі змінами «Про затвердження форм документів з підготовки кадрів у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації»; Інструкції щодо оцінювання навчальної діяльності студентів в умовах впровадження Європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу, затвердженої МОЗ України 15.04.2014. Предметом вивчення Програми є психологічні особливості сумісної бойової діяльності військовослужбовців та методи забезпечення її ефективності, організація та надання психологічної допомоги в екстремальних ситуаціях та бойових умовах, медико-психологічна реабілітація військовослужбовців.

При вивченні дисципліни «Військово-медична психологія» необхідно засвоїти організацію і порядок проведення медичної допомоги постраждалим з психічними та поведінковими розладами, принципи первинної профілактики та першої психологічної допомоги військовослужбовцям на догоспітальному етапі.

4. ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1 Перелік нормативних документів:

- Положення про організацію освітнього процесу (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/polozhennya-pro-organizacziyu-osvitnogo-proczesu-u-vdnzu-bukovinskij-derzhavnij-medichnij-universitet.pdf>);
- Інструкція щодо оцінювання навчальної діяльності студентів БДМУ в умовах впровадження Європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/bdmu-instrukcziya-shhodo-oczinyuvannya-%D1%94kts-2014-3.pdf>);
- Положення про порядок відпрацювання пропущених та незарахованих занять (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/reworks.pdf>);
- Положення про апеляцію результатів підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/07/polozhennya-pro-apelyacziyu-rezultativ-pidsumkovogo-kontrolyu-znan.pdf>);
- Кодекс академічної доброчесності (https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/kodeks_academic_faith.pdf);
- Морально-етичний кодекс студентів (https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/ethics_code.docx);
- Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/antiplagiat-1.pdf>);
- Положення про порядок та умови обрання студентами вибіркових дисциплін (https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/nakaz_polozhennyz_vybirkovi_dyscypliny_2020.pdf);
- Правила внутрішнього трудового розпорядку Вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет» (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/17.1-bdmu-kolektivnij-dogovir-dodatok.doc>).

4.2 Політика щодо дотримання принципів академічної доброчесності здобувачів вищої освіти:

- самостійне виконання навчальних завдань поточного та підсумкового контролів без використання зовнішніх джерел інформації;
- списування під час контролю знань заборонені;
- самостійне виконання індивідуальних завдань та коректне оформлення посилань на джерела інформації у разі запозичення ідей, тверджень, відомостей.

4.3 Політика щодо дотримання принципів та норм етики та деонтології здобувачами вищої освіти:

- дії у професійних і навчальних ситуаціях із позицій академічної доброчесності та професійної етики та деонтології;
- дотримання правил внутрішнього розпорядку університету, бути толерантними, доброзичливими та виваженими у спілкуванні зі студентами та викладачами, медичним персоналом закладів охорони здоров'я;
- усвідомлення значущості прикладів людської поведінки відповідно до норм академічної доброчесності та медичної етики.

4.4 Політика щодо відвідування занять здобувачами вищої освіти:

- присутність на всіх навчальних заняттях (лекціях, практичних (семінарських) заняттях, підсумковому модульному контролі) є обов'язковою з метою поточного та підсумкового оцінювання знань (окрім випадків з поважних причин).

4.5 Політика дедлайну та відпрацювання пропущених або незарахованих занять здобувачами вищої освіти:

- відпрацювання пропущених занять відбувається згідно з графіком відпрацювання пропущених або незарахованих занять та консультацій.

5. ПРЕРЕКВІЗИТИ І ПОСТРЕКВІЗИТИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ)

Перелік навчальних дисциплін, на яких базується вивчення навчальної дисципліни	Перелік навчальних дисциплін, для яких закладається основа в результаті вивчення навчальної дисципліни
Загальна психологія	Медична психологія надзвичайних станів, екстрена та кризова психологія
Вікова психологія	Домедична допомога
Соціальна психологія	Екстремальна медицина
Психодіагностика	Психотерапія

6. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ:

6.1 Мета: організувати та вміти надавати психологічну допомогу військовослужбовцям в екстрених та кризових ситуаціях, у т.ч. у польових умовах, під час роботи розгорнутих етапів медичної евакуації, з урахуванням існуючої системи лікувально-евакуаційного забезпечення; застосовувати методи психологічного дослідження, консультації та психологічної підтримки негативних наслідків посттравматичного стресу; володіти прийомами надання психологічної та психотерапевтичної допомоги в умовах стресу; здійснювати експертну оцінку психологічного стану особистості та експертизу працездатності, готовності фахівця до діяльності в складних та екстремальних умовах праці.

6.2 Завдання: забезпечити засвоєння студентом основних принципів надання психологічної допомоги в екстремальних та кризових ситуаціях, при бойовій травмі; опанувати методи психологічного дослідження, консультації та психологічної підтримки негативних наслідків посттравматичного стресу у населення; практичні методи розпізнавання та діагностики ПТСР; формування комунікативних навичок для адекватного спілкування з такими пацієнтами; психологічні техніки управління стресом та навичок психологічного відновлення.

7. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ФОРМУВАННЮ ЯКИХ СПРИЯЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА:

7.1 Інтегральна компетентність здатність розв'язувати складні задачі і проблеми медичної психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується невизначеністю умов і вимог.

7.2 Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях.

ЗК 4. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 5. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК 7. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 8. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК 9. Здатність працювати в команді, мотивувати людей і рухатися до спільної мети.

ЗК 11. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

7.3 Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

ФК 10. Здатність надання медико-психологічної допомоги, в т.ч. екстренної при психоемоційному стресі, життєвих кризах, суїцидальних намірах тощо.

ФК 11. Здатність до діагностування невідкладних станів, визначення тактики і надання екстреної та невідкладної медичної допомоги.

ФК 12. Здатність до практичного використання психологічного впливу та психотерапії.

ФК 13. Здатність до проведення експертної оцінки психологічного стану людини та експертизи працездатності (медико-соціальної, військово-лікарської, психолого-психіатричної, судової, медико-педагогічної).

8. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ.

В результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

8.1 Знати:

- закономірності функціонування психіки військовослужбовців та психології військових колективів в умовах навчально-бойової діяльності;
- психологічну структуру малих груп, шляхи згуртування військових колективів;
- психологічний зміст та структуру військової майстерності;
- принципи надання психологічної допомоги в екстремальних та кризових ситуаціях, при бойовій травмі.

8.2 Уміти:

- застосовувати методи психологічної діагностики, консультації та психологічної підтримки осіб з наявними ознаками розладів психіки та поведінки внаслідок дії стресових факторів.
- володіти прийомами надання психологічної та психотерапевтичної допомоги в бойових умовах. • засвоєння психологічних технік управління стресом та навичок психологічного відновлення.
- здійснювати прогноз психологічної готовності фахівця до діяльності в складних та екстремальних умовах службової діяльності.

8.3 Демонструвати:

ПРН 3. Визначати попередній клінічний / психологічний / патопсихологічний діагноз, функціональний стан, здійснювати диференційну діагностику у відповідності до сучасних класифікаторів захворювань.

ПРН 5. Визначати принципи, тактику, характер лікування, реабілітації, медичної, психологічної, психоконсультаційної (психотерапевтичної), медико-психологічної допомоги.

ПРН 8. Визначати та вести контингент осіб, яким надається медична, психологічна та медико-психологічна, в т.ч. екстренна, допомога.

ПРН 10. Відшуковувати необхідну інформацію у професійній та науковій літературі, базах даних та інших джерелах, аналізувати та оцінювати цю інформацію, застосовувати її для вдосконалення медичної практики.

ПРН 11. Проводити обстеження та/або патопсихологічну діагностику з метою прогнозування результатів лікування та/або медико-психологічної (психологічної) допомоги на всіх її етапах.

ПРН 15. Приймати ефективні рішення, у тому числі, в умовах невизначеності.

9. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ”

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин (3 кредити ЄКТС)

9.1 Конкретні цілі вивчення модуля:

- визначити основні принципи оцінки стану постраждалих осіб з наявними ознаками розладів психіки та поведінки внаслідок дії стресових факторів;
- оволодіти прийомами надання психологічної та психотерапевтичної допомоги особам, які її потребують в екстремальних умовах професійної діяльності та при

надзвичайних ситуаціях при надзвичайних ситуаціях техногенного і природного характеру і в бойових умовах.

- **9.2. Тематична структура модуля**

ТЕМА 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СУЧАСНОЇ ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ.

Військово-медична психологія як галузь знань. Об'єкт і предмет військово-медичної психології, її визначення та зміст. Завдання військово-медичної психології. Мультидисциплінарні зв'язки в галузі військово-медичної психології. Методологічні основи військово-медичної психології. Місце військово-медичної психології в системі наукового знання. Методи військово-медичної психології

ТЕМА 2. ВПЛИВ ГОЛОВНИХ ЧИННИКІВ І БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ОСОБИСТІТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ.

Види психічних станів особистості в бойовій обстановці. Психологія бойового стресу. Вплив бою на психічно-пізнавальні процеси військовослужбовців (відчуття, сприйняття, нічний зір, увага, пам'ять, мислення, уява, мова). Небезпека, страх, обов'язок. Мотивація і воля. Види фрустрації. Стрес-фактори бою. Види психотравм військовослужбовців. Санітарні та безповоротні втрати військовослужбовців внаслідок розладів психіки та поведінки та їх вплив на морально-психологічний стан підрозділу. Методи діагностики психічних розладів військовослужбовців та визначення психологічних втрат. Особистість та діяльність військовослужбовців в бойовій обстановці. Тактико-психологічні основи ефективності бойової діяльності військовослужбовців. Девіації.

ТЕМА 3. ПСИХОЛОГІЯ ВІЙСЬКОВОГО КОЛЕКТИВУ.

Соціально-психологічні характеристики військового колективу. Сутність та основні елементи програми вивчення військового колективу, основні методи його дослідження. Колективний настрій, властивості, види колективних настроїв. Загальна характеристика традицій. Соціально психологічні явища військового колективу та особливості їх прояву. Характерні риси та особливості військового колективу. Динаміка розвитку військового колективу. Потреби в спілкуванні та визнанні. Міжособистісні відносини в малих військових групах та колективах. Основні принципи взаємовідносин у військових колективах. Психологічна структура та особливості спілкування у військовому колективі. Функції спілкування військовослужбовців та методи його оптимізації. Соціально-психологічні умови формування статутних взаємин у військовому колективі. Забобони як регулятор бойової поведінки воїнів. Чутки. Психологічні аспекти управління військовим колективом в бою.

ТЕМА 4. МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ УЧАСТІ В БОЙОВИХ ДІЯХ.

Бойова психічна травма. Вплив бойової обстановки на моральний дух військ. Клінічні типи неспокійних реактивних станів: психологічні реакції (адаптивні психологічні реакції; дезадаптивні психологічні реакції); гострі афективні реакції; пре невротичні реакції. Сутність і симптоматика посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Діагностичні критерії ПТСР. Форми ПТСР.

ТЕМА 5. ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВІДБІР.

Завдання та зміст психологічного професійного відбору в Збройних Силах України. Види психологічного професійного відбору та вимоги до них. Професіограма в системі професійно-психологічного відбору. Методи соціально-психологічного вивчення призовників, кандидатів на навчання у військові навчальні заклади. Психологічний та психофізіологічний зміст професійно-психологічного відбору військових фахівців. Принципи оцінки професійної придатності. Поняття про критерії, їх види, відбір та обґрунтування. Мета, зміст та напрямки військового професійного добору.

ТЕМА 6. ОСНОВИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В ЗОНІ ЗАСТОСУВАННЯ ВІЙСЬК (СИЛ) ТА ПІД ЧАС ВІДНОВЛЕННЯ БОЄЗДАТНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН (ПІДРОЗДІЛІВ).

Загальні засади системи збереження психічного здоров'я військовослужбовців. Принципи збереження психічного здоров'я під час застосування військ (сил). Медико-психологічна допомога в системі медичного захисту військ. Система збереження психічного здоров'я. Сили та засоби для збереження психічного здоров'я. Медико-психологічне забезпечення діяльності військ в мирний час. Медико-психологічне забезпечення діяльності військ в бойових умовах. Організація медичної допомоги постраждалим з психічними та поведінковими розладами. Терміни надання медико-психологічної допомоги. Аналіз стану медико-психологічної допомоги у військах.

ТЕМА 7. МЕТОДИ ПСИХОЛОГІЧНОГО І ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОГО ВПЛИВУ.

Обсяг застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу як професійної діяльності різних фахівців. Клінічні критерії вибору психотерапевтичної тактики. Загальна характеристика методів психотерапії та психокорекції. Методи психічної саморегуляції (нервово-м'язова релаксація, самонавіювання, аутотренінг, медитативні техніки, дихальні вправи). Методи психотерапевтичного впливу. Показання та протипоказання до окремих методів психологічної корекції та психотерапії. Методи медико-психологічної реабілітації пацієнтів з порушеннями когнітивних (регуляторних) функцій

ТЕМА 8. МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ПРИ ПСИХОТРАВМУЮЧИХ СИТУАЦІЯХ.

Заходи щодо запобігання розвитку психосоматичних захворювань після виходу із зони воєнного конфлікту. Основні превентивні заходи щодо запобігання бойовому виснаженню (перевтоми). Основні заходи та рекомендації щодо запобігання суїцидам в Збройних Силах України. Основні заходи та рекомендації щодо надання допомоги військовослужбовцям з ознаками зловживання алкоголем та вживанням наркотичних речовин. Принципи фіксації та транспортування хворих з гострими психотичними станами. Перший рівень медико-психологічної допомоги. Сутність першої психологічної допомоги. Бойові стресові стани. Стисла характеристика найбільш поширених симптомів бойових стресових станів. Організація проведення та принципи первинної профілактики та першої психологічної допомоги військовослужбовцям на догоспітальному етапі. Основні принципи та критерії діагностики посттравматичних стресових розладів і розладів адаптації. Немедикаментозне та медикаментозне лікування військовослужбовців з ГРС та ПТСР і моніторинг пацієнтів на догоспітальному етапі. Другий рівень медико-психологічної допомоги. Третій рівень медико-психологічної допомоги.

ТЕМА 9. МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ В ЛІКАРНЯНИХ ТА САНАТОРНО-КУРОРТНИХ ЗАКЛАДАХ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ.

Принципи медико-психологічної реабілітації. Перелік узагальнених методик психодіагностики, психотерапії та психологічної корекції на етапах проведення медичної реабілітації. Соціально-психологічна реадаптація учасників бойових дій. Психопрофілактична робота з військово-службовцями зі складу групи посиленої психологічної уваги (ГППУ). Показання та протипоказання до проведення психологічної реабілітації військовослужбовців. Методи інтегральної оцінки реабілітаційного потенціалу та контролю ефективності відновлення функціонального стану людини. Дослідження адаптаційного резерву організму військовослужбовця за показниками варіабельності серцевого ритму. Дослідження статичної просторової стійкості (стабілографія). Дослідження електричної активності кори головного мозку. Контроль ефективності відновлення функціонального стану в госпітальних умовах. Медико-психологічна діагностика пацієнтів з порушеннями когнітивних (регуляторних) функцій. Критерії якості медико-психологічної (нейропсихологічної) діагностики. Медико-психологічна реабілітація в амбулаторно-поліклінічних умовах. Медико-психологічна реабілітація в госпітальних умовах. Алгоритм психологічної діагностики. Алгоритм

побудови стандартної та спеціальної програми медико-психологічної реабілітації. Особливості застосування спеціальної програми медико-психологічної реабілітації. Особливості медико-психологічної реабілітації пацієнтів з синдромом емоційного вигорання. Особливості медико-психологічної реабілітації ампутантів. Медико-психологічна реабілітація в санаторно-курортних закладах. Алгоритм медико-психологічної діагностики. Алгоритм побудови індивідуальної програми медико-психологічної реабілітації в санаторно-курортних закладах.

10. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Аудиторні		Самостійна робота студента	Індивідуальна робота
Лекції	Практичні заняття				
1	2	3	4	5	6
Модуль 1					
Змістовий модуль 1. “Військово-медична психологія”					
1. Теоретико-методологічні основи сучасної військово-медичної психології.	10	2	4	4	Підготувати огляд наукової літератури, або виготовити презентацію з будь-якої теми.
2. Вплив головних чинників і бойової діяльності на особистість військовослужбовця.	8		4	4	
3. Психологія військового колективу.	8		4	4	
4. Медико-психологічні наслідки участі в бойових діях.	12	2	6	4	
5. Професійно-психологічний відбір.	6		2	4	
6. Основи збереження психічного здоров'я військовослужбовців в зоні застосування військ (сил) та під час відновлення боєздатності військових частин (підрозділів).	10	2	4	4	
7. Методи психологічного і психотерапевтичного впливу.	8		4	4	
8. Медико-психологічна допомога при психотравмуючих ситуаціях.	12	2	6	4	
9. Медико-психологічна реабілітація в лікарняних та санаторно-курортних закладах міністерства оборони України.	10	2	4	4	
Разом за змістовим модулем 1					
Індивідуальна робота (за наявності)	20			20	
Підсумковий модульний контроль	6		2	4	
УСЬОГО ГОДИН	90	10	40	40	

11. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ

Назва теми	К-сть год.
1. Теоретико-методологічні основи сучасної військово-медичної психології.	2
2. Основи збереження психічного здоров'я військовослужбовців в зоні застосування військ (сил) та під час відновлення боєздатності військових частин (підрозділів).	2
3. Медико-психологічні наслідки участі в бойових діях.	2
4. Медико-психологічна допомога при психотравмуючих ситуаціях.	2
5. Медико-психологічна реабілітація в лікарняних та санаторно-курортних закладах Міністерства оборони України.	2
Всього:	10

12. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва теми	К-сть год.
1.	Теоретико-методологічні основи сучасної військово-медичної психології.	4
2.	Вплив головних чинників і бойової діяльності на особистість військовослужбовця.	4
3.	Психологія військового колективу.	4
4.	Медико-психологічні наслідки участі в бойових діях.	4
5.	Професійно-психологічний відбір.	4
6.	Основи збереження психічного здоров'я військовослужбовців в зоні застосування військ (сил) та під час відновлення боєздатності військових частин (підрозділів).	4
7.	Методи психологічного і психотерапевтичного впливу.	4
8.	Медико-психологічна допомога при психотравмуючих ситуаціях.	4
9.	Медико-психологічна реабілітація в лікарняних та санаторно-курортних закладах Міністерства оборони України.	4
	Підсумковий модульний контроль	4
	Разом годин	40

13. ПЕРЕЛІК ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

- Презентація в електронному варіанті за допомогою редактора PowerPoint запропонованої проблеми.
- Участь у наукових студентських конференціях.
- Підготовка реферату у відповідності до запропонованої тематики:

1. Методи військово-медичної психології.
2. Психологічна модель бою.
3. Фактори, які впливають на бойову активність воїнів.
4. Бойові фактори: вид і спосіб бойових дій; психологічні особливості ведення бойових дій вночі; вид зброї; інтенсивність бойових дій; об'єм фізичних втрат; інформаційно-психологічний вплив ворога; військова хитрість та маскування.
5. Еколого-ергономічні фактори: природньо-географічні і погодно кліматичні фактори; гіпоксія; температура повітря; ступінь ізольованості; ергономічність військової техніки.
6. Вплив бою на психічно-пізнавальні процеси військовослужбовців (відчуття, сприйняття, нічний зір, увага, пам'ять, мислення, уява, мова).
7. Небезпека, страх, обов'язок.
8. Мотивація і воля.
9. Види фрустрації.

10. Стрес-фактори бою.
11. Види психотравм військовослужбовців.
12. Психологічний та психофізіологічний зміст професійно-психологічного відбору військових фахівців.
13. Міжособистісні відносини в малих військових групах та колективах.
14. Основні принципи взаємовідносин у військових колективах.
15. Психологічна структура та особливості спілкування у військовому колективі.
16. Функції спілкування військовослужбовців та методи його оптимізації.
17. Соціально-психологічні умови формування статутних взаємин у військовому колективі.
18. Забобони як регулятор бойової поведінки воїнів. Чутки.
19. Методи психічної саморегуляції (нервово-м'язова релаксація, самонавіювання, аутотренінг, медитативні техніки, дихальні вправи).
20. Соціально-психологічна реадаптація учасників бойових дій.
21. Особливості медико-психологічної реабілітації ампутантів.

14. ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

1. Військово-медична психологія як галузь знань. Об'єкт і предмет військово-медичної психології, її визначення та зміст. Завдання військово-медичної психології.
2. Мультидисциплінарні зв'язки в галузі військово-медичної психології.
3. Методологічні основи військово-медичної психології.
4. Місце військово-медичної психології в системі наукового знання.
5. Методи військово-медичної психології.
6. Психологічна модель бою.
7. Фактори, які впливають на бойову активність воїнів.
8. Бойові фактори: вид і спосіб бойових дій; психологічні особливості ведення бойових дій вночі; вид зброї; інтенсивність бойових дій; об'єм фізичних втрат; інформаційно-психологічний вплив ворога; військова хитрість та маскування.
9. Еколого-ергономічні фактори: природньо-географічні і погодно кліматичні фактори; гіпоксія; температура повітря; ступінь ізольованості; ергономічність військової техніки.
10. Психофізіологічні фактори: фізіологічні (тривалість і якість сну, порушення біоритмів життєдіяльності, санітарно-гігієнічний стан побутових умов); психологічні фактори.
11. Види психічних станів особистості в бойовій обстановці.
12. Психологія бойового стресу.
13. Вплив бою на психічно-пізнавальні процеси військовослужбовців (відчуття, сприйняття, нічний зір, увага, пам'ять, мислення, уява, мова).
14. Небезпека, страх, обов'язок.
15. Мотивація і воля.
16. Види фрустрації.
17. Стрес-фактори бою.
18. Види психотравм військовослужбовців.
19. Санітарні та безповоротні втрати військовослужбовців внаслідок розладів психіки та поведінки та їх вплив на морально-психологічний стан підрозділу.
20. Методи діагностики психічних розладів військовослужбовців та визначення психологічних втрат.
21. Особистість та діяльність військовослужбовців в бойовій обстановці.
22. Тактико-психологічні основи ефективності бойової діяльності військовослужбовців. Девіації.
23. Соціально-психологічні характеристики військового колективу.
24. Сутність та основні елементи програми вивчення військового колективу, основні методи його дослідження.
25. Колективний настрій, властивості, види колективних настроїв.

26. Загальна характеристика традицій.
27. Соціально-психологічні явища військового колективу та особливості їх прояву.
28. Характерні риси та особливості військового колективу.
29. Динаміка розвитку військового колективу.
30. Потреби в спілкуванні та визнанні.
31. Міжособистісні відносини в малих військових групах та колективах.
32. Основні принципи взаємовідносин у військових колективах.
33. Психологічна структура та особливості спілкування у військовому колективі.
34. Функції спілкування військовослужбовців та методи його оптимізації.
35. Соціально-психологічні умови формування статутних взаємин у військовому колективі.
36. Забобони як регулятор бойової поведінки воїнів. Чутки.
37. Психологічні аспекти управління військовим колективом в бою.
38. Бойова психічна травма.
39. Вплив бойової обстановки на моральний дух військ.
40. Клінічні типи неспокійних реактивних станів: психологічні реакції (адаптивні психологічні реакції; дезадаптивні психологічні реакції); гострі афективні реакції; пре-невротичні реакції.
41. Сутність і симптоматика посттравматичного стресового розладу (ПТСР).
42. Діагностичні критерії ПТСР.
43. Форми ПТСР.
44. Завдання та зміст психологічного професійного відбору в Збройних Силах України.
45. Види психологічного професійного відбору та вимоги до них.
46. Професіограма в системі професійно-психологічного відбору.
47. Методи соціально-психологічного вивчення призовників, кандидатів на навчання у військові навчальні заклади.
48. Психологічний та психофізіологічний зміст професійно-психологічного відбору військових фахівців.
49. Принципи оцінки професійної придатності.
50. Поняття про критерії, їх види, відбір та обґрунтування.
51. Мета, зміст та напрямки військового професійного відбору.
52. Загалі засади системи збереження психічного здоров'я військовослужбовців.
53. Принципи збереження психічного здоров'я під час застосування військ (сил).
54. Медико-психологічна допомога в системі медичного захисту військ.
55. Система збереження психічного здоров'я.
56. Сили та засоби для збереження психічного здоров'я.
57. Медико-психологічне забезпечення діяльності військ в мирний час.
58. Медико-психологічне забезпечення діяльності військ в бойових умовах.
59. Організація медичної допомоги постраждалим з психічними та поведінковими розладами.
60. Терміни надання медико-психологічної допомоги.
61. Аналіз стану медико-психологічної допомоги у військах.
62. Обсяг застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу як професійної діяльності різних фахівців.
63. Клінічні критерії вибору психотерапевтичної тактики.
64. Загальна характеристика методів психотерапії та психокорекції.
65. Методи психічної саморегуляції (нервово-м'язова релаксація, самонавіювання, аутотренінг, медитативні техніки, дихальні вправи).
66. Методи психотерапевтичного впливу.
67. Показання та протипоказання до окремих методів психологічної корекції та психотерапії.
68. Методи медико-психологічної реабілітації пацієнтів з порушеннями когнітивних

(регуляторних) функцій.

69. Заходи щодо запобігання розвитку психосоматичних захворювань після виходу із зони воєнного конфлікту.
70. Основні превентивні заходи щодо запобігання бойовому виснаженню (перевтоми).
71. Основні заходи та рекомендації щодо запобігання суїцидам в Збройних Силах України.
72. Основні заходи та рекомендації щодо надання допомоги військовослужбовцям з ознаками зловживання алкоголем та вживанням наркотичних речовин.
73. Принципи фіксації та транспортування хворих з гострими психотичними станами.
74. Перший рівень медико-психологічної допомоги. Сутність першої психологічної допомоги.
75. Бойові стресові стани.
76. Стисла характеристика найбільш поширених симптомів бойових стресових станів.
77. Організація проведення та принципи первинної профілактики та першої психологічної допомоги військовослужбовцям на догоспітальному етапі.
78. Основні принципи та критерії діагностики посттравматичних стресових розладів і розладів адаптації.
79. Немедикаментозне та медикаментозне лікування військовослужбовців з ГРС та ПТСР і моніторинг пацієнтів на догоспітальному етапі.
80. Другий рівень медико-психологічної допомоги.
81. Третій рівень медико-психологічної допомоги.
82. Принципи медико-психологічної реабілітації.
83. Перелік узагальнених методик психодіагностики, психотерапії та психологічної корекції на етапах проведення медичної реабілітації
84. Соціально-психологічна реадaptaція учасників бойових дій.
85. Психопрофілактична робота з військово-службовцями зі складу групи посиленої психологічної уваги (ГППУ).
86. Показання та протипоказання до проведення психологічної реабілітації військовослужбовців.
87. Методи інтегральної оцінки реабілітаційного потенціалу та контролю ефективності відновлення функціонального стану людини.
88. Дослідження адаптаційного резерву організму військовослужбовця за показниками варіабельності серцевого ритму.
89. Дослідження статичної просторової стійкості (стабілографія).
90. Дослідження електричної активності кори головного мозку. Контроль ефективності відновлення функціонального стану в госпітальних умовах.
91. Медико-психологічна діагностика пацієнтів з порушеннями когнітивних (регуляторних) функцій.
92. Критерії якості медико-психологічної (нейропсихологічної) діагностики.
93. Медико-психологічна реабілітація в амбулаторно-поліклінічних умовах.
94. Медико-психологічна реабілітація в госпітальних умовах.
95. Алгоритм психологічної діагностики.
96. Алгоритм побудови стандартної та спеціальної програми медико-психологічної реабілітації.
97. Особливості застосування спеціальної програми медико-психологічної реабілітації.
98. Особливості медико-психологічної реабілітації пацієнтів з синдромом емоційного вигорання.
99. Особливості медико-психологічної реабілітації ампутантів.
100. Медико-психологічна реабілітація в санаторно-курортних закладах.
101. Алгоритм медико-психологічної діагностики.
102. Алгоритм побудови індивідуальної програми медико-психологічної реабілітації в санаторно-курортних закладах.

15. ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ ТА РОБІТ ДО ПІДСУМКОВОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

1. Застосовувати методи діагностики психічних розладів у військовослужбовців.
2. Вміти визначати психологічні втрати у військовослужбовців.
3. Організовувати медико-психологічне забезпечення діяльності військ в мирний час.
4. Організовувати медико-психологічне забезпечення діяльності військ в бойових умовах.
5. Проводити основні превентивні заходи щодо запобігання бойовому виснаженню (перевтоми).
6. Організовувати медичну допомогу постраждалим з психічними та поведінковими розладами.
7. Надавати екстрену психологічну допомогу при гострій реакції на стрес.
8. Володіти методами розпізнавання та діагностики ПТСР.
9. Надавати екстрену психологічну допомогу при ПТСР (депресія, апатія, агресія, істерика та ін.).
10. Володіти методами самопомоги при гострих реакціях на стрес.
11. Проводити дослідження адаптаційного резерву організму військовослужбовця за показниками варіабельності серцевого ритму.
12. Проводити медико-психологічну діагностику пацієнтів з порушеннями когнітивних (регуляторних) функцій.
13. Проводити професійний відбір у Збройні Сили України.
14. Надавати психологічну допомогу військовослужбовцям з ознаками зловживання алкоголем та вживанням наркотичних речовин.
15. Проводити фіксацію та транспортування хворих з гострими психотичними станами.
16. Застосовувати методи психічної саморегуляції (нервово-м'язова релаксація, самонавіювання, аутотренінг, медитативні техніки, дихальні вправи).

16. МЕТОДИ ТА ФОРМИ ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛЮ

Протягом вивчення дисципліни всі види діяльності студента підлягають контролю, як поточному (на кожному занятті), так і підсумковому (під час контрольних заходів).

Модульний контроль – це діагностика засвоєння студентом матеріалу модулю (залікового кредиту). Семестр закінчується підсумковим модульним контролем.

Початковий контроль знань студентів здійснюється під час проведення практичних занять і включає в себе перевірку знань теоретичного та практичного матеріалу, який вивчався на попередніх курсах, що проводиться методом фронтального усного опитування, або написання контрольних робіт, для чого використовуються питання для контрольних робіт.

Поточний контроль знань студентів здійснюється під час проведення практичних занять і включає перевірку знань теоретичного матеріалу та контроль оволодіння практичними навичками, які передбачені методичними розробками занять з відповідних тем. Перевірка знань студентів здійснюється за допомогою усного фронтального опитування, вирішування тестових завдань різного ступеня важкості, розв'язування типових та нетипових ситуаційних задач, а також під час перевірки правильності виконання лабораторно-дослідницьких завдань.

Проміжний контроль знань студентів проводиться під час проведення підсумкових контрольних робіт під час останнього заняття змістовного модуля.

Підсумковий контроль знань студентів здійснюється на останньому практичному занятті після завершення модуля у формі підсумкового модульного контролю. У студентів з'ясовують знання теоретичного матеріалу (згідно переліку питань). Поряд з цим студенти виконують практичну роботу, що додається до білета та розв'язують ситуаційні завдання, що також враховується при оцінюванні їх знань.

Підсумковий модульний контроль (ПМК) здійснюється після завершення вивчення усіх тем модуля на останньому контрольному занятті з модуля.

До підсумкового модульного контролю допускаються студенти, які відвідали усі передбачені навчальною програмою з дисципліни аудиторні навчальні заняття та одержали на них позитивні оцінки («5», «4», «3»), а також при вивченні модуля набрали кількість балів, не меншу за мінімальну.

Студенту, який з поважних чи без поважних причин мав пропуски навчальних занять, дозволяється відпрацювати академічну заборгованість до певного визначеного терміну.

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент під час складання підсумкового модульного контролю, становить 80.

Підсумковий модульний контроль вважається зарахованим, якщо студент набрав **не менше 50 балів**.

Таким чином, частки результатів оцінювання поточної навчальної діяльності і підсумкового модульного контролю становлять відповідно 60% та 40%.

Підсумковий модульний контроль з модуля.

До підсумкового модульного контролю допускаються студенти, які виконали програму даного модулю та отримали за поточну успішність не менше 72 балів.

Підсумковий модульний контроль з дисципліни „Військово-медична психологія” проводиться методом тестового контролю і вирішення практичних та ситуаційних завдань. Студентам пропонується 18 варіантів тестових завдань по 112 питань в кожному.

Критерій оцінювання теоретичної підготовки студентів наступні:

- на оцінку „5” - допускається до 10 помилок, що складає 91% правильних відповідей (25 бали);
- на оцінку „4” - допускається до 21 помилки, що складає 81% правильних відповідей (20 балів);
- на оцінку „3” - допускається до 35 помилок, що складає 69% правильних відповідей (15 бали);
- на оцінку „2” - більше 35 помилок, що складає 0 балів.

За теоретичну підготовку по результатам тестового контролю студент повинен набрати не менше 35 балів.

Оцінювання практичної підготовки проводиться наступним чином:

- Оцінка „5”- 55 балів;
- Оцінка „4”- 45 балів;
- Оцінка „3”- 35 балів.

Перерахунок оцінки за багатобальною шкалою здійснюється, виходячи із загальної кількості тем практичних занять у модулі, яким представлена дисципліна „Військово-медична психологія”.

17. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТА З ДИСЦИПЛІНИ

Під час оцінювання засвоєння кожної теми студенту виставляються оцінки за 4 - бальною (традиційною) шкалою та за 200-бальною шкалою з використанням прийнятих та затверджених критеріїв оцінювання для відповідної навчальної дисципліни. При цьому враховуються усі види робіт, передбачені методичною розробкою для вивчення теми.

Студент повинен отримати оцінку з кожної теми. Виставлені за традиційною шкалою оцінки конвертуються у бали залежно від кількості тем.

Вага кожної теми у межах одного модуля в балах має бути однаковою. Форми оцінювання поточної навчальної діяльності мають бути стандартизованими і включати контроль теоретичної та практичної підготовки. Підсумковий бал за поточну діяльність визнається як арифметична сума балів за кожне заняття та за індивідуальну роботу.

Оцінювання індивідуальних завдань студента

Бали за індивідуальні завдання нараховуються студентіві лише за умов успішного їх виконання та захисту.

Кількість балів, яка нараховується за різні види індивідуальних завдань, залежить від їхнього обсягу та значимості, але не більш 1-3 балів. Вони додаються до суми балів, набраних студентом на заняттях під час поточної навчальної діяльності. **В жодному разі загальна сума балів за поточну навчальну діяльність не може перевищувати (18 x 6.5 = 117 та до 3 балів за індивідуальне завдання) 120 балів.**

Максимальна кількість балів, яку може набрати здобувач за поточну діяльність під час вивчення навчальної дисципліни, враховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці «5», на кількість тем, але не більше 200 балів

**Розподіл балів за поточну діяльність
дисципліни „ Військово-медична психологія ”**

Номер модуля, кількість навчальних годин/ кількість кредитів ECTS	Кількість змістових модулів, їх номери	Кількість практичних занять	Конвертація у бали традиційних оцінок					Мінімальна кількість балів
			Традиційні оцінки				Бали за виконання індивідуального завдання як виду СРС	
			“5”	“4”	“3”	“2”		
Модуль 1 90/3,0	1	18	6,5	5	4	0	1-3	72

Мінімальна кількість балів для студентів денної форми навчання, яку може набрати студент при вивченні модуля, вираховується шляхом укладання кількості балів, що відповідають оцінці «задовільно» на кожному занятті: $72=18 \times 4$.

Вага кожної теми в межах одного модуля є однаковою.

18. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Алещенко В.І., Сафін О.Д., Потапчук Є.М. Організація забезпечення збереження психічного здоров'я військовослужбовців: Навч. посібник. - Київ, 2007. - 134 с.
2. Блінов О. А. Психологія бойової психічної травми: монографія / О. А. Блінов. - К. : Талком, 2016. - 246 с.
3. Вказівки щодо збереження психічного здоров'я військовослужбовців в зоні застосування військ (сил) та під час відновлення боєздатності військових частин (підрозділів) / А.В. Верба, О.А. Барбазюк, А.В. Швець, В.В. Стеблюк та ін. // під заг. ред. Головного психіатра МО України, доктора медичних наук О.В. Друзя, Головного психіатра МВС України, доктора медичних наук Гічуна В.С. - К., 2017. - 83 с.
4. Діагностика, терапія та профілактика медико-психологічних наслідків бойових дій в сучасних умовах (методичні рекомендації) / [П. В. Волошин, Н. О. Маруга, Л. Ф. Шестопалова та ін.] - Харків, 2014. -79 с.
5. Екстрена медична допомога військовослужбовцям на догоспітальному етапі в умовах збройних конфліктів: Навчальний посібник / Бадюк М.І., Ковида Д.В., Микита О.О., Козачок В.Ю., Серета І.К., Швець А.В. // За редакцією професора Бадюка М.І. - К.: СПД. Чалчинська Н.В., 2018. - 212 с.

Допоміжна:

1. Екстрена медико-психологічна допомога особам з гострими розладами психіки і поведінки психогенного походження (методичні рекомендації) / [Михайлов Б. В., Зінченко О. М., Федак Б. С., Сарвір І. М.] - Харків, 2014. - 16с.
2. Екстремальна психологія: Підручник / За заг. ред. проф. О.В. Тімченка - К.: ТОВ "Август Трейд", 2007. - 502 с.
3. Екстрена медична допомога (догоспітальні протоколи): посібник // за редакцією професора О.В. Богомолець, професора Г.Г. Роціна. - Київ. Юстон. - 2016. - 212 с.
4. Закон України №2801-ХІІ від 19.11.1992 р. «Основи законодавства України про охорону здоров'я». - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
5. Закон України №5081-VI від 09.12.2015 р. «Про екстрену медичну допомогу». - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5081-17>.
6. Закон України від 01.01.2016 р. № 1489-14 «Про психіатричну допомогу». - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1489-14?info=1>.

7. Кризова психологія: Навчальний посібник /За заг. ред. проф. О.В. Тімченка. - Х.: НУЦЗУ, 2010. - 401 с.
8. Клінічні рекомендації щодо застосування методів психодіагностики та медико-психологічної реабілітації у лікарняних та санаторно-курортних закладах Міністерства оборони України / А.В. Верба, О.А. Барбазюк, П.І. Мех, А.В. Швець, А.Ю. Кіх, О.В. Ричка, А.Р. Чайковський, Г.В. Іванцова, О.А. Блінов / під заг. ред. професора, доктора медичних наук В.В. Стеблюка та доктора медичних наук А.М. Галушки. - К., 2017. - 268 с.
9. Кокун О.М., Агаєв Н.А., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Остапчук В.В. Психологічна робота з військовослужбовцями - учасниками АТО на етапі відновлення: Методичний посібник. - К.:НДЦ ГП ЗСУ, 2017. - 282 с.
10. Лікування та реабілітація комбатантів-мироотворців із посттравматичним стресовим розладом / [О. Г. Сиропятов, О. К. Напрєєнко, Н. О. Дзеружинська та ін.]. - К.: О. Т. Ростунов, 2012. - 76с.
11. Медико-психологічна реабілітація поліцейських, військовослужбовців Національної гвардії України, які приймали участь в антитерористичній операції (клінічна настанова) / [Б. В. Михайлов, В. С. Гічун, О.П. Михайлік, О. М. Зінченко] - Харків-Київ, 2015. - 46с.
12. Медико-психологічна реабілітація учасників АТО в санаторно-курортній мережі (клінічна настанова). Михайлов Б. В. - Київ-Харків, 2015. - 72с.
13. Медико-психологічний супровід осіб з гострими розладами психіки і поведінки психогенного походження (методичні рекомендації) / [Михайлов Б. В., Зінченко О. М., Федак Б. С., Сарвір І. М.] - Харків, 2014. - 28с.
14. Медичні заходи з попередження пресуїцидальних форм поведінки військовослужбовців в умовах воєнного конфлікту та після його завершення: Метод. реком. / Швець А.В., Хорошун Е.М., Коваль О.В., Лук'янчук І.А., Чайковский А.Р. - К., 2016. - 59 с.
15. Михайлов Б.В. Розлади психіки і поведінки екстремально-психологічного походження. - Психічне здоров'я. - 2015. - №2/ 47 - С. 9-18.
16. Наказ директора Військово-медичного департаменту Міністерства оборони України від 24.02.2017 № 3 «Про затвердження Тимчасового порядку організації надання невідкладної (екстреної) медичної допомоги у Збройних Силах України».
17. Наказ Міністерства оборони України від 11.05.2017 р. № 261 «Про затвердження Порядку постачання медичного майна Збройними Силами України в мирний час».
18. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 15.01.2014 р. № 34 «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації екстреної медичної допомоги».
19. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 18.05.2012 р. № 366 «Про затвердження Загальних вимог щодо проведення медичного сортування постраждалих і хворих та форм медичної документації».
20. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 23.02.2016 р. № 121 «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при посттравматичному стресовому розладі».
21. Невідкладна терапевтична допомога у військових частинах (зкладах) Збройних Сил України: методичні рекомендації / 1-е вид., [Ю.М. Астапов, М.П. Бойчак; Я.П. Гончаров та ін.]; затверджено директором ВМД МО України у 2016 р. - К.: 2016. - 119 с.
22. Оніщенко Н. В. Екстрена психологічна допомога постраждалим в умовах надзвичайної ситуації: теоретичні та прикладні аспекти: монографія. - Харків «Право», 2014. -584 с.
23. Особливості діагностики, терапії та медико-психологічної реабілітації вимушених переселенців з зони бойових дій, хворих на посттравматичний стресовий розлад (методичні рекомендації) / [І. Д. Спірна, С. Ф. Леонов, С. В. Рокутов та ін.] - Київ, 2015. - 28с.
24. Охорона психічного здоров'я в умовах війни / пер. з англ. Тетяна Семигіна, Ірина

- Павленко, Євгенія Овсяннікова [та ін.]. — К. : Наш формат, 2017. — 1068 с.
25. Порядок організації та проведення медико-психологічної реабілітації військовослужбовців ЗС України (методичні рекомендації) / Стеблюк В.В., Гончаренко І.Ф., Швець А.В. [та ін.]. - К.: РРВ УВМА, 2017. -54.с.
  26. Посттравматичні стресові розлади : Навчальний посібник/ Під заг. ред. проф. Б. В. Михайлова - Вид. 2-е, перероблене та доповнене. - Х. : ХМАПО, 2014. - 285 с.
  27. Програма медико-психологічної реабілітації (для постраждалого населення, осіб, які залучалися до виконання аварійно-рятувальних робіт при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру і рятувальників.): Методичні рекомендації / [Б. В. Михайлов, О. М. Зінченко, М. П. Бєро та ін.] - К. : МОЗ України, 2010. - 31 с.
  28. Психологічна робота з військовослужбовцями - учасниками АТО на етапі відновлення: Методичний посібник / Кохун О.М., Агаєв Н.А., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Остапчук В.В.- К.:НДЦ ГП ЗСУ, 2017. - 282 с.
  29. Психологічний супровід військовослужбовців, які виконують службово-бойові завдання в екстремальних умовах.: Методичні рекомендації / [Я. В. Маснера, І. В. Воробйова, О. С. Колесніченко та ін.] - Х. : НАНГУ, 2015. - 68с.
  30. Стеблюк В.В. Розлади психічного здоров'я військовослужбовців в умовах застосування збройних сил: превенція, первинна діагностика, домедична та перша медична допомога / посібник для командирів, фахівців служби морально-психологічного забезпечення, медичних працівників військової ланки // В.В. Стеблюк, І.Ф. Гончаренко, А.В. Швець та ін. - К., 2017. - 52 с.
  31. MCO 5351.1 Combatandoperationalstresscontrolprograme / Headquarters. DepartmentoftheNavy. - Washington, DC: MarineCorps, Pentagon, 2013. - 56 p.
  32. NATO STANDARD. AMedP-8.6, Edition A Version 1. FORWARD MENTAL HEALTHCARE. - 2015. - 38 p.
  33. Караяни А. Г., Сыромятников И.В. Военная психология. - М.: ВУ, 2016. - 500 с.
  34. Малкина-Пых И. Г. Экстремальные ситуации. - М.: Изд-во Эксмо, 2005. - 960 с. - (Справочник практического психолога).
  35. Методика и техника аутотренинга: Методические рекомендации / [А. Т. Филатов, А. А. Мартыненко, Т. И. Ахметов и др.] - Х.: ХМАПО, 2012. - 19с.
  36. Психотерапия: [Учебник для врачей-интернов высших медицинских учебных заведений III-IV уровней аккредитации] / [Б. В. Михайлов, С. И. Табачников, И. С. Витенко, В. В. Чугунов]. - Харьков : Око, 2002. - 768 с.
  37. Сыропятов О.Г. Психопатология чрезвычайных ситуаций / О.Г. Сыропятов, Г.В. Иванцова.- К.: Наук. світ, 2005.- 64 с.
  38. Розлади адаптації: діагностика, клініка, лікування (методичні рекомендації) / [П. В. Волошин, Н. О. Марута, та ін.]. - Харків, 2009. - 31с.
  39. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту: навчально-методичний посібник. - К. : Агентство "Україна". - 2015. - 176 с.
  40. Тарабрина Н.В. Практикум по психологи посттравматического стресса. – СПб.: Питер, 2001.

Інформаційні ресурси

1. Сервер дистанційного навчання БДМУ – <http://moodle.bsmu.edu.ua/>
2. Сайт МОЗ України – <http://www.moz.gov.ua>
3. Сайт Всесвітньої організації охорони здоров'я – <http://www.who.int/en/>
4. Сайт Державної наукової медичної бібліотеки України – <http://www.library.gov.ua/>
5. Сайт Верховної Ради України: Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
6. Сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій: Режим доступу: <http://www.mns.gov.ua/>.

7. Сайт Міністерства охорони здоров'я України: Режим доступу: <http://www.moz.gov.ua/>.
8. Сайт Міністерства оборони України: Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/>.
<http://interagencystandingcommittee.org/mental-health-and-svchosocialsupport-emergency-settings>
9. Інформаційно правовий портал «Закони України»: Режим доступу: <http://uazakon.com/>.

19. УКЛАДАЧІ ДОВІДНИКА ДЛЯ СТУДЕНТА (СИЛАБУСУ)

1. Бірюк Ігор Григорович – завідувач кафедри, кандидат медичних наук, доцент
2. Назимок Євгенія Вікторівна – доцент кафедри, кандидат медичних наук, доцент

